

ОСТАННІ НОВИНИ

- 22:53 Діно не вийшло після операції: смішки: бабато хто від цієї страви буде у захваті
- 22:51 Це не може продовжуватись. Девід Бекхем згадав болісну розмову з Вікторією про гроші
- 21:02 Ось чому нардуми довго не тримаються: ви робите класичну помилку
- 20:45 «Мереміни брошки можна носити на пояс або манжетках» — дизайнерка Світлана Бардар
- 20:35 Жили з дружиною любов'я року надій «на щиті» повернувся вода з Прикарпаття
- 20:02 Старий торт «Яку дитинстві» залиште на ніч, тоді він стане особливо ніжним
- 08:56 Окулянти йдуть стопами

«Щоб бачили ціну своїй байдужості»: німецьких військовополонених і нацистів змусили дістати з ям тіла закатованих в'язнів концтабору й поховати

Лариса КРУПІНА, «ФАКТИ»

Наприкінці Другої світової війни гітлерівській Німеччині катастрофічно бракувало пального для танків і літаків, і нацисти гарячково шукали вихід. У Швабських Альпах геологи знайшли достатні запаси сланцю Posidonia, ірландського для переробки на синтетичне паливо. Терміново почали розробку власної нафти. Так виник проєкт «Операція «Густеля» (Unternehmen Guste).

Це було кодовою назвою промислового комплексу з десяти заводів, які стали зводити з вересня 1944 року в німецькій землі Баден-Вюртемберг, урядом залізничної лінії Тюбінген — Баллінген — Ротвайль. Воскресівські заводи охорони нацистської партії (СС) і особисто Герман Гітлер брали участь у проєкті. На будівництво дали два-чотири місяці. Крім хіміків, техніків, інженерів і будівельників, на кожному будмайданчику не вистачало ще близько 500 робітників. Вихід знайшовся швидко: на околицях тихих патріархальних містечок з тисячолітньою історією, унікальною природою та архітектурою, які надихали художників і поетів, стали швидко організувати новенькі концтабори. А що? Одні іншому не завважак.

«В гестапівській торні Neue Brettm жертву вибрали довільно й топили у ставку»

До одного з таких таборів масштабного пального проєкту «Операція «Густеля» і потрапив Василь Володько з села Широка Долина Полтавської області. В Червону армію дрібненького (160 см зросту) Василя не взяли, а евакуювати не встигли. І 17-річний хлопець разом з іншими комсомольцями став підлітло розкладавати виткрані дошки і листя та плакати на території окупованої з жовтня 1941 року Полтавщини. Його затримали та відправили на примусові роботи до Німеччини, на вугільні шахти в Саарбрюккен.

У травні 1944 року Вася утік з робочого табору. Його схопили й кинули в орену з найближчих в'язниць Neue Brettm, в тій самій землі Саарланд. Це була «розширена поліцейська торма» для чоловіків і жінок, де «відбували покарання» борці з нацизмом, французькі брамари, громадяни Радянського Союзу та Польщі, яких пригнали на примусові роботи, військовополонени різних країн.

— Мене помістили в «стоячий бункер» розміром 50 см x 60 см і висотою два метри, — згадував Василь Володько. — Ні їжі, ні води, ні повітря, ні туалету. Випорюювалися під себе. Багато хто божеволів. І навіть якщо ти не помирав у «стоячому бункері», дали в тебе був шанс зробити це біля табірною ставка-резервуара для засиня пожежі.

У червні 1943 року Василя Володька вивезли на примусові роботи до Німеччини

Улюбленою розвагою гітлерівців було годинами ганяти в'язнів навколо ставка, навісивши на них мішки з цеглою, змушуючи стрибати «по-жаб'ячому». Тих, хто падав, били шлангами або ніжками та впогугували чоботьями в багнюку, ламаючи хребці. Хтось з ув'язнених мав поморити. Якщо всі залишилися живі, жертву обирали довільно й топили у ставку. Якщо нещасний в останній відчайдушній спробі виправ з води, його били дерев'яною жердиною по голові.

Читайте також: У росії виявили табір, де полонених українців «перевиховують» тортурами

2004 року у своїй доповіді керівник Державного центру політичної просвіти землі Саар доктор Бурхад Йеллонек писав:

«78-річний українець Василь Володько, колишній бранець, який пережив ці трагічні події, за словами репортера, який випадково його зустрів на території табору (жертв нацизму запрошували до Німеччини на меморіальні заходи. — Авт.), не міг пригадати ні ідальні на якому боці вилуї, ні існування жіночого табору, але коли він дійшов до Losselstein (ставка для засиня воєно), то присів навпочіпки, соревтив руки за солов'я та зробив кілька стрибків уперед. За якийсь мить він згадав прізвисько свого мучителя...»

«Колі в концтаборі когось страчували, усіх нас виганяли з бараків дивитися на агонію повішених»

Гестапівська в'язниця Neue Brettm, де українців багато років по тому вразив своєю розповіддю німецького репортера, була другим місцем його ув'язнення після робочого табору в Саарланді. Третім став штрафний табір Нацвайлер-Штрутофф, за 50 кілометрів від Страсбура. Це був єдиний на території Франції нацистський концентраційний табір, найзахідніший з таборів Третього рейху.

— У Нацвайлері стояли дві шибениці. Коли когось страчували, всіх нас виганяли з бараків і ми мали дивитися на агонію повішених, і засвоювати урок, що з нами теж так буде, якщо щось зробимо не те, — згадував колишній в'язень.

Щоб будівництво паливних заводів для проєкту «Операція «Густеля» і робота на них йшла швидше, у Німеччині, на землі Баден-Вюртемберг, побудували філії Нацвайлера: Шомберг, Шорцінген, Даутмерген, Цепфенхан та інші, загальом сім таборів.

— Яюсь ми бамутували майданчики, щоб встановлювати обладнання для виробництва ракет «Фау», — розповідав Василь Павлович журналістам. — Робота по коліно у воді. Ноги опухли. Відкрилися рани. Два тижні відлежав в ревірі, приміщення для непрацездатних, де практично нас не любили, але дозволити не працювати. Потім нова робота — добували сорони олівця. Ми зробили їх, подавали термічному розкладанню і так добували паливо для танків і літаків.

Одного разу хлопець знепритомнів і його з Нацвайлера відправили працювати на кухню у філію — концтабір Шомберг. Ледь одужав — знову повернули на фабрику з виробництва пального.

Перші шість місяців концтабором Шомберг командував Йозеф С'юз на прізвисько Зак-Зак — черев його різку уривчасту манеру говорити. В'язнів Зак-Зак називав «чужими шмицками на здоров'я тіла німецького народу». І стався до них відлюдно. Від голоду, колдуу, хвороб і терору в таборі загинуло понад 300 ув'язнених, точну кількість з'ясувати сьогодні неможливо. Решта таборів «Густеля» були антропи не кращими. Пізніше націонал-соціалісти визнали проєкт «Операція «Густеля» неефективним і нерентабельним. Загублені життя ув'язнених втратами не вважалися.

З табору Шомберг у жовтні 1944 року виснаженого, хворого Василя Володька відправили в Дахау.

Це був найстаріший концтабір нацистської Німеччини, який розпочав безперервну роботу з 1933 року, і де з 200 000 в'язнів загинули 41,5 тисячі осіб. Кажуть, на виборх 1933 року майже все населення Дахау, містечка неподалік від Мюнхена, проголосувало проти Гітлера. Фюрер затамував злість і, прийшовши до влади, віддав наказ побудувати поруч із містом табір смерті так, щоб жителі постійно відчували запах спалених тіл і бачили дим крематорію.

— У Дахау люди не витримували тортуру, — згадував Василь Павлович. — Кидалися на дріт під струмом, вихалися в бараках. Це вважалося не так страшно, як медичні експерименти. Наприклад, людину занурювали у крижану ванну, не даючи їй виплисти, і практично потопельника в останню мить висмикували з води й кидали поміж двох ув'язнених жінок, які, за задумом «експериментаторів», мали своїми тілами відірвати прут. Оскільки чи ні?

«У Дахау в бараку, розрахованому на 500 місць, жили 2000 осіб»

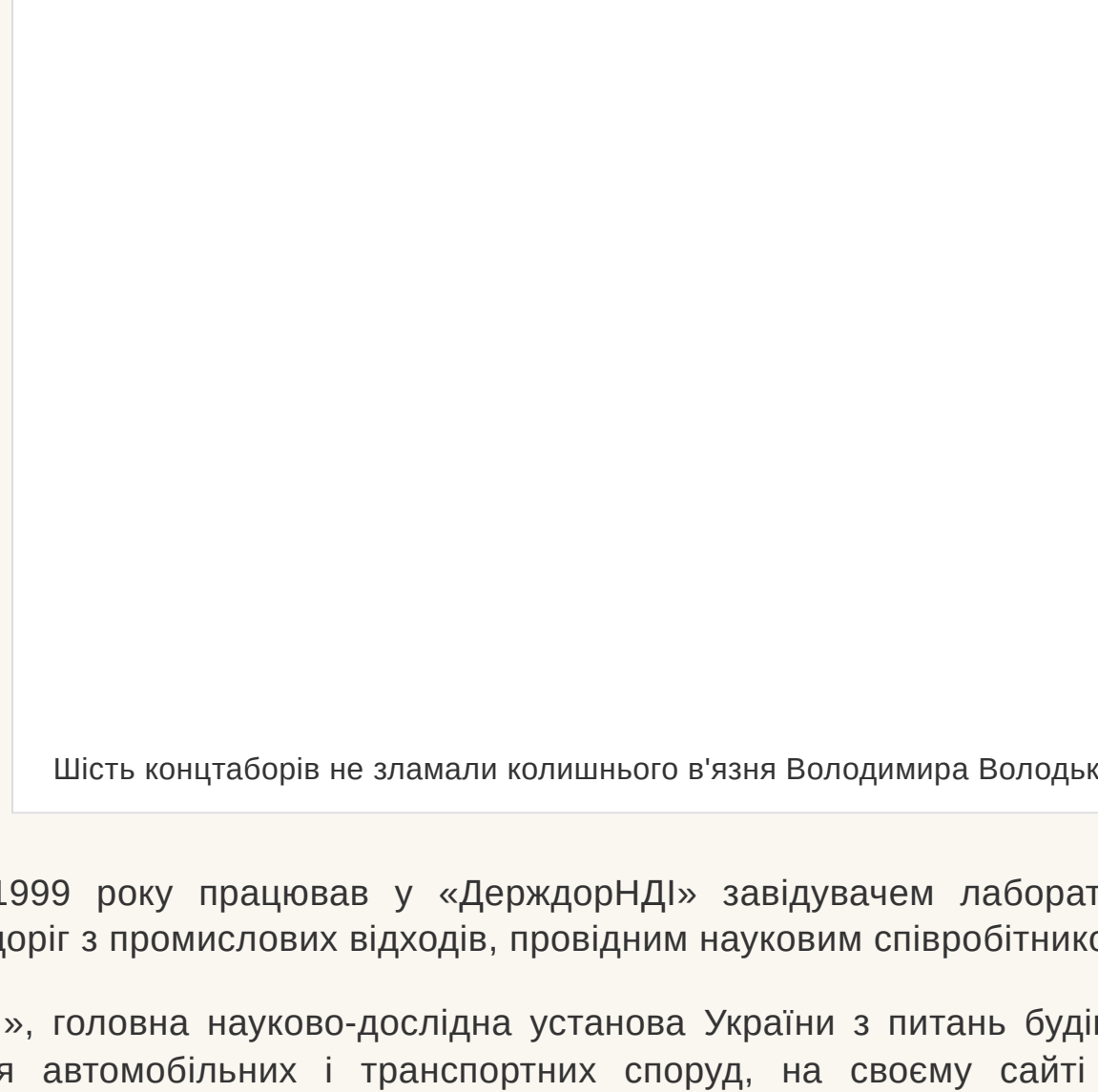
— У Дахау мене визнали непридатним до роботи, — згадував український бранець. — Відправили в карантинний блок окупувати свої черги в крематорій. Але почалася епідемія тифу. Черга рухалася повільно: треба було спочатку спалити померлих від тифу. Так дотягнули до кінця квітня 1945 року. Смертником послаблення не було: підбом о'я тифу ранку, шуквання, перекилк. У бараку, розрахованому на 500 місць, мешкали 2000 осіб.

Наприкінці війни гітлерівці, намагаючись приховати сліди своїх злочинів, за три дні до визволення табору військами союзників, 26 квітня 1945 року, погнали в'язнів Дахау на «Марш смерті», переміщаючи їх до таборів усередині Німеччини. 7000 людей, на останньому подиху, рухалися на південь, до озера Тегернзее. Пройти треба було 80 кілометрів.

— Нас вели туди охоронючі з собаками, — розповідав Василь Павлович журналістам. - Сим тижень скелетів, обп'янутих шкорою. Ми не їли, пили з калюж. Під час «Маршу смерті» скорочні багаття згоріли. Багато хто впаав і вже не зміг піднятися. Я теж упав. Скорочень крикнув: «Вийшли!» («Бетель»). Ви було вже опустив приклад мени на голову, але в цей момент із хвортки будинку вибігли німецькі дівчатка. Зупинилися як укупані та стали на нас дивитися. Це мене врятувало. Це мене врятувало: він не став убивати при дитях. Вилаявся і пішов далі, а я втратив свідомість... Не знаю, скільки так пролежав. А 1 травня мене підібрали американські солдати.

Я міє помертти бавато рази: і в Neue Brettm, і в Нацвайлер-Штрутоффі, і в таборах Кохем-Брутміг, Шомберг або Дахау... Але живув. Коли у мене після в'їбуття до Раднівського Союзу люди «в орванка» почали залпувати: «Я же так вибило?», я відповів: «Сам не знаю». Але люквався ще довго: хворе серце, ноги, кричав ночами...

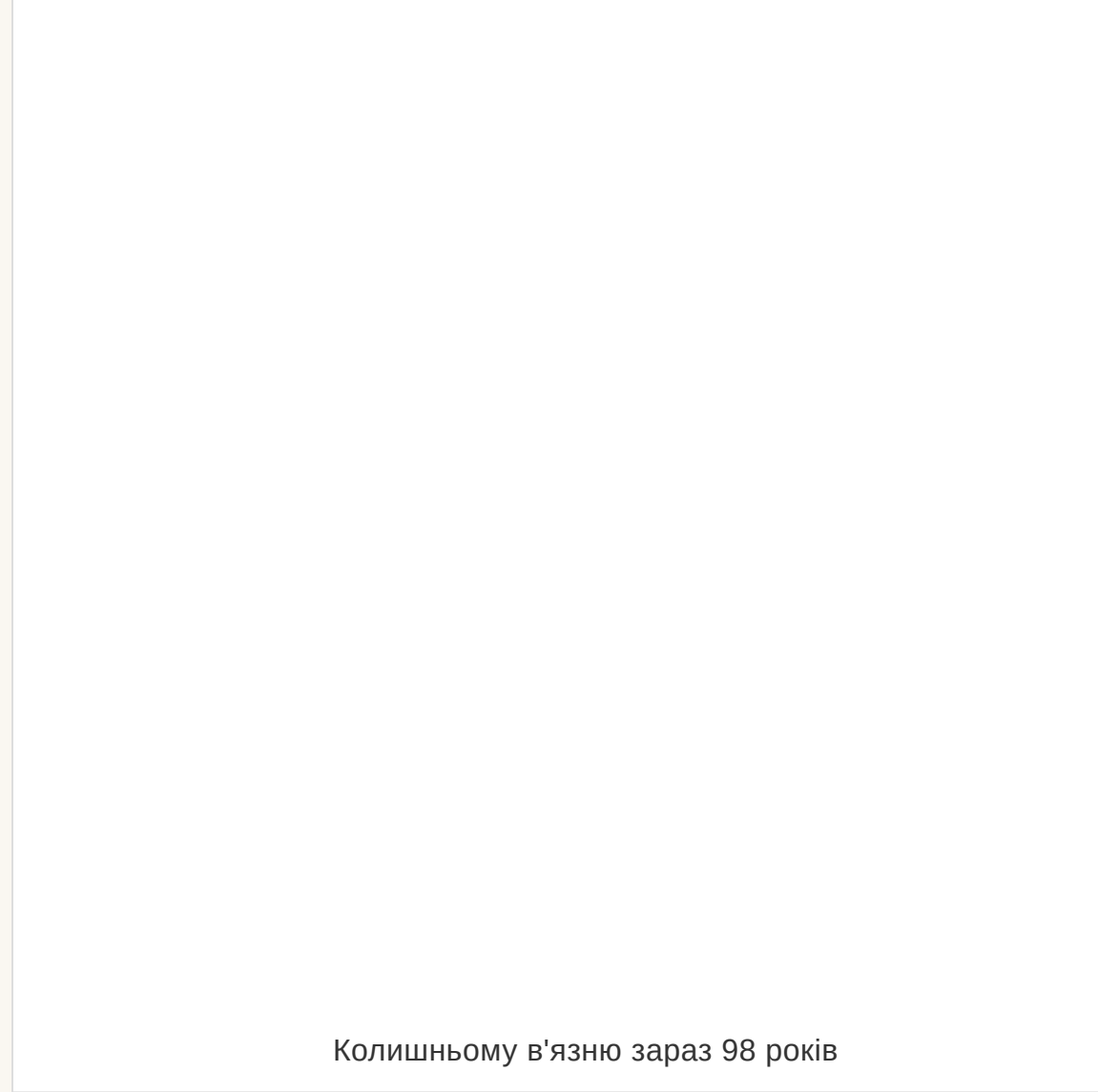
Після війни Василь Павлович працював телею. Закінчив Полтавський інституту, а коли зрозумів, що це не його шлях, у Львівський політехнічний на спеціальність «Автоматистрал». Одержався, народилася донька. Будував дороги по всьому Радянському Союзу, захистив дисертацію. Занепогубував 15 знахідок і 30 наукових праць. Став автором книги «Використання відходів виробництва полімерів у дорожньому будівництві» (1967 рік).

Шість концтаборів не зламали колишнього в'язня Володимира Володька

З 1968 до 1999 року працював у «ДерждорНД» завідувачем лабораторії, завідилом будівництва доріг з промислових відходів, провідним науковим співробітником.

«ДерждорНД», головна науково-дослідна установа України з питань будівництва, ремонту та утримання автомобільних і транспортних споруд, на своєму сайті називає Василя Володька українським ученим, «легендою української дорожньої науки часів СРСР». У жовтні 2023 року йому виповнюється 99 років.

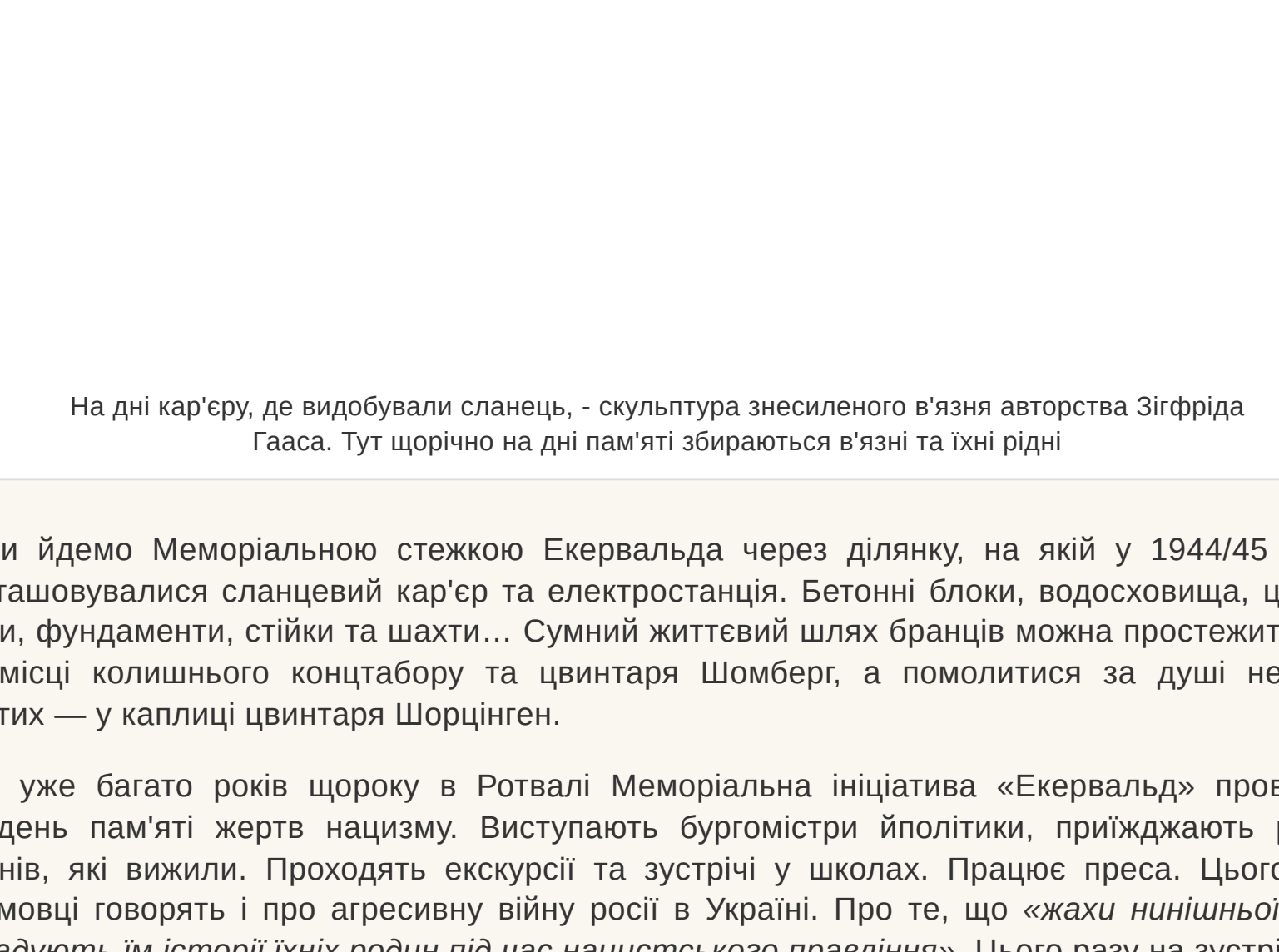
Колішньому в'язню зараз 98 років

Читайте також: «У ково почалися валюцінації, ті незабаром помирали»: в Києві відкрилася виставка про те, як окупанти майже місяць тримали у підвалі ціле село

Німецькі військовополонені та члени нацистської партії розкривали могили закатованих в'язнів і укладали останики в труни

Тривалий час тема покаяння замовчувалася: німці не горіли бажанням виринути ганебні сторінки своєї історії. У 1950-х роках у землі Баден-Вюртемберг, на місці колишніх сланцевих кар'єрів і фабрик, були побудовані ліси, і руїни заводських приміщень зникли з поля зору. Здавалося, зникне й пам'ять. Але на хвилі миру в Європі в 1980-х роках почали з'являтися регіональні ініціативи за створення пам'ятників на місцях масових страт і жорстокого терору ув'язнених під час Другої світової війни. Це стало початком критичного осмислення нацистського минулого Німеччини.

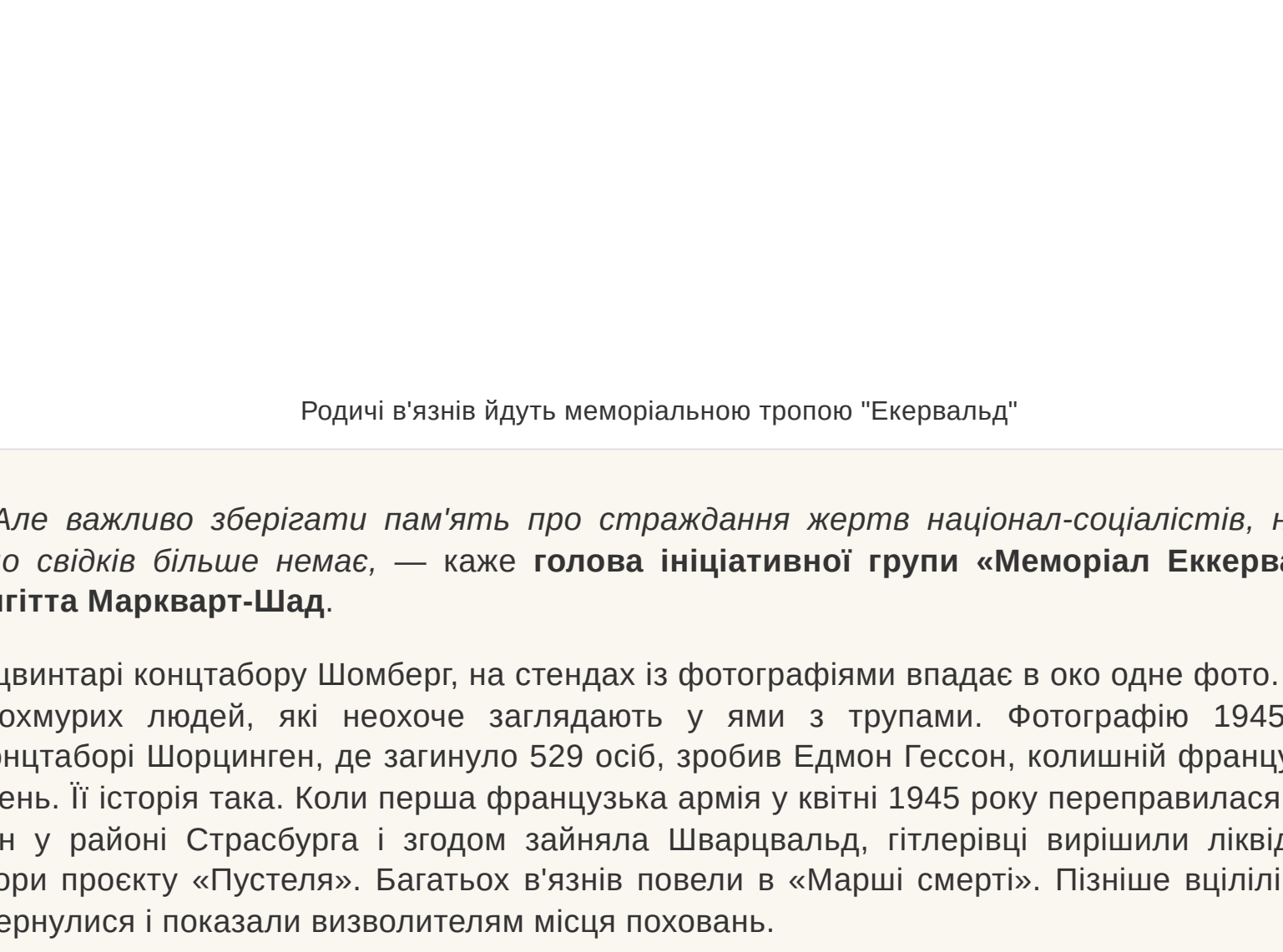
5 травня 1985 року така ініціатива з'явилася і в Ротвайлі, за підтримки фракції муніципальної ради Ротвайль, разом із мерією. У результаті було організовано меморіальний комплекс у пам'ять про колишніх в'язнів концтаборів Шорцінген, Даутмерген і Шомберг. У квітні 1989 року меморіал відкрили. А 2005 року на пам'ятні заходи, куди було запрошено колишніх в'язнів з Польщі, колишнього Югославії, Швейцарії, Австрії, Люксембургу, України, Угорщини, Німеччини, приїхав Василь Павлович Володько, тепер уже відомий учений-винахідник, якому подостало вижити після шести німецьких таборів.

На дні кар'єру, де видобували сланець, - скульптура знесиленого в'язня австротра Зігфрйда Гааса. Тут щорічно на дні пам'яті збираються в'язні та їхні рідні

...Ми йдемо Меморіальною стежкою Еккервальда через ділянку, на якій у 1944/45 роках розташовувалися сланцевий кар'єр та електростанція. Бетонні блоки, водосховища, цегляні стіни, фундаменти, стійки та шахти... Сумний життєвий шлях бранців можна простежити далі на місці колишнього концтабору та цвинтаря Шомберг, а помилитися за душеї невинно вбитих — у каліції цвинтаря Шорцінген.

Ось уже багато років щороку в Ротвалі Меморіальна ініціатива «Еккервальд» проводить тиждень пам'яті жертв нацизму. Виступають бургомістри Рюдлітима, приїжджають рідні в'язнів, які вижили. Проходять екскурсії та зустрічі у школах. Працює преса. Цього разу промовою гомарть і про агресивну війну росії в Україні. Про те, що «жакх нинішньої війни нагадувати ім історії їхніх родин під час нацистської окупації». Цього разу на зустрічі вже немає нікого з колишніх в'язнів: трое людей, які залишилися в живих, не змогли прижити за станом здоров'я.

Рідні в'язнів йдуть меморіальною тропою "Еккервальд"

— Але важливо зберігати пам'ять про страждання жертв націонал-соціалізму, навіть якщо сьогодні більше немає, — каже голова ініціативної групи «Меморіал Еккервальд» Брігітта Маркварт-Шаф.

На цвинтарі концтабору Шомберг, на стендах із фотографіями впадає в око одне фото. Черга з помурних людей, які неохоче заходять у ями з трупами. Фотографія 1945 року в концтаборі Шорцінген, де замінили 520 осіб, 30 чоловік праць. Колишній французький в'язень. І історія така. Коли перша французька армія у квітні 1945 року перервалася через Рейн у районі Страсбура і згодом зайняла Швавальд, гітлерівці вирішили ліквідувати табори проєкту «Густеля». Багатьох в'язнів поховали в «Марші смерті». Пізніше вцілілі в'язні повернулися і показали визволителям місця поховань.

Перше, що побачила французька окупаційна влада після закінчення війни, — вирішила гідно поховати убитих трупів. Для цього жителям неохайних населених пунктів сказали повернути лляну тунану, щоб після ексгумації загорнуті останики і поховати в прокхтх трунах в окремій могилі. На місці ексгумації привезли німецьких військовополонених і членів націонал-соціалістичної партії, пославши їх у колишньому концентраційному таборі. Вони повинні були під наглядом дистанувати тіла з ям, укладати в труни та переносити до нових місць поховань.

На ексгумацію настійно рекомендували прийти бургомістрам, чиновникам, пасторам, учителям і місцевому шкільству з Шорцінгена, щоб «отримали уявлення про жалкі злочини». За свідченнями очевидців, черга була довгою. У робочій тиші, запрошені йшли вервечкою поз розкриті поховання жертв таборів операції «Густеля». Немов прочитавши мої думки, Хельга Ханші, одна з членів ради директорів меморіального комплексу «Еккервальд», дивлячись на фото, каже:

— Я хочу, щоб у вашій країні після війни було б точно так само. Щоб на місці злочину були присутні безпосередні злочинці, щоб вони дивилися в очі своїм убитим жертвам, а байдужі бачили ціну своєї байдужості...

1 липня 1945 року капітан Андре Бессіс, французький військовий губернатор — расотвє раг сеас у олд ву»: «Свідство для нащадків — злочини СС — розказані нами, хто це бачив».

У нас з дедах зараз уся країна.

Авторка дякує керівництву та членам ради директорів Меморіальної ініціативи Еккервальда Brigitta Marquart-Schad, Wilh Koch, Ulrike Damer і Helga Hanisch за допомогу в підготовці матеріалу. У статті були використані матеріали сайту eskterwald.de.

Раніше «ФАКТИ» розповідали про те, що рашисти «перетворюють» окуповані території на концтабір, для цього вони мають намір створити в чотирьох областях України десятки в'язниць.

На фото у заголовку: Дваєа черга німецьких бургомістрів, пасторів, учителів, чиновників і місцевих знаті до трун з останками замордованих в'язнів концтабору

Читайте нас у Facebook

ПОПУЛЯРНЕ

- 1 Бачило лише Грушевському стільки грошей, що той побудував шестиповоловий будинок і уклалище: вийшла книга про українську інтелекцію початку XX століття 30 травня 2024 12:24
- 2 Вбивця має з собою два зображення Петлюри, але спитав: «Чи Петлюра?» — і після ствердого відповілі почав стріляти: 100 років тому загинув лідер УНР 25 травня 2024 12:29
- 3 «Тактика просунування малими групами вже не дає воору тих результатів, на які ми сподівались»: командир полку безпілотних систем «Лав» 22 травня 2024 12:24
- 4 «Артист в Україні — нікто»: популярний співак та телеведучий ХАС про зміни під час великої війни 24 травня 2024 13:24
- 5 «Ми заходили на позиції, але Петлюра?» — і після ствердого відповілі почав стріляти: 100 років тому загинув лідер УНР 25 травня 2024 12:23

* Рейтинг популярності за останні 7 днів

Погода 07.06.26, невісно, 9/10, 10/10, 11/10, 12/10, 13/10, 14/10, 15/10, 16/10, 17/10, 18/10, 19/10, 20/10, 21/10, 22/10, 23/10, 24/10, 25/10, 26/10, 27/10, 28/10, 29/10, 30/10, 31/10

БІЛЬШЕ У РОЗДІЛІ

- Вбивця має з собою два зображення Петлюри, але спитав: «Чи Петлюра?» — і після ствердого відповілі почав стріляти: 100 років тому загинув лідер УНР 25 травня 2024 12:23
- Свідчення сховає реліквію в шафку з вулицями, але ексгумація знала, де її шукати: в Києві презентували факсиміле Турецького Євгенія XI століття 25 травня 2024 12:28
- Маленька зустрічалася з королем Швеції у сепі, де спалася дико: у Києві відкрилася виставка, експонат якої має до цього предметність 6 травня 2024 12:53
- Поміч одні дискутували, як назвати український парламент, писемники і адвокат за рубль: опублікували спомини про створення Центральної Ради 25 Березня 2024 12:22
- Загинувши в червеному бою 224 воїни: в Києві показали реліквію, яка дивом збереглася після заهلكої битви 22 жовтня 2024 12:23